

A MAGYAR TÁJ SZEREPE AZ ÉRZELMEK NEVELÉSÉBEN

BORBÉLY KÁROLY

SZÉCHENYI ISTVÁN EGYETEM APÁCZAI CSERE JÁNOS KAR

„A világ annyiban fogható fel „világnak”, „kozmosznak”, amennyiben mint szent világ nyilvánul meg. Minden világ az istenek műve, mert vagy közvetlenül azok teremtették, vagy az emberek, akik rituálisan újból véghez vitték, megszentelték, és ezáltal „ kozmikussá” tették a teremtés példaadó aktusát. A vallásos ember csak megszentelt világban képes élni, mert csak az ilyen világnak van része a létben, és ezáltal csak ez létezik valóban.” (M.Eliade:1957)

Az alkotó ember a gyermek oly friss, elfogulatlan szemléletével csodálja meg a világ jelenségeit, mintha épp most látná először. Gyönyörködik szépségükben és igyekszik megfejteni a titkukat, hogy megoszthassa másokkal is. Keresi a kifejezésnek azokat a módjait, amelyek képesek megmutatni az elmondhatatlant, a szavakkal leírhatatlant. Ez egy szellemi - lelki kaland. Felfedezés. Látomássá nemesíti a látványt, „megszenteli”, amennyiben érzéssel, tehát lélekkel telíti. Ez a művészet igazi lényege, s ebben hasonlítható éppen a teremtés szent aktusához. A művész tudja talán csak a ma emberét visszavezetni ebből az elprofanizálódott világból a megszentelt tér lelki-szellemi biztonságába. Mircea Eliade *A szent és a profán* című könyvét, amelyben elprofanizálódott világot emleget, 1957-ben adták ki. Akkor mi hol tartunk ehhez képest ma, elképzelni is nehéz. A mai ember mit szóljon, vajon hogyan lehetne leírni a különbséget, ami a mai világot jellemzi? Az ember ősi igénye a rend. Kell, hogy a fizikai biztonság mellett legyen egy szellemi biztonságunk, amiben eligazodhatunk és amiben otthon érezzük magunkat. Mert a természetbe születünk, ma is itt van körülöttünk és bennünk, csak egyre nehezebb meglátni. Mi tehetünk róla és érte. Mert az Isten közel van.

1.KÖZEL VAN AZ ISTEN. FERENCZY KÁROLY MŰVÉSZETÉRŐL, A HÁROMKIRÁLYOK FÉNYÉBEN.

„Alaposan művelt elme volt, komoly gondolkodó, kevés beszédű. Kerülte a fölületes, vagy zajos társaságot, amelynek frázisait finom iróniával intézte el...” (Lyka Károly)

Önarckép, 1893
Olaj, vászon, 68,5 x 51,5 cm
Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

Mert időnként előfordul, hogy az utak elvezetnek bennünket oda is, ahova nem gondoltuk, nem vártuk volna, vagy egyszerűen csak festői, szakmai kérdések megoldása foglalt le bennünket. Csak elindulunk valamilyen érzés nyomán és az anyag, a látvány varázsa, az alkotás folyamata – *a teremtett világ törvényszerűségei, rendje - elvezet bennünket a szépség igazi gyökeréhez és a kép egyszer csak telitődik lélekkel, szakrális töltéssel.* Valami jóval több jelenik így meg benne, - mert alkotás közben különösen - közel van az Isten.

Ferenczy Károly Bécsben született 1862-ben. Rövid jogi tanulmányok után a Magyaróvári Magyar Királyi Gazdasági Akadémián szerzett mezőgazdász oklevelet, majd hazatért a bánsági családi birtokra és gazdálkodni kezdett. Ám érdeklődése hamarosan a festészet felé fordult. Eredendő tehetsége és - nem másodsorban - szerelme, - későbbi felesége - Fialka Olga hatására, aki maga is tehetséges festő, teljes energiáit a művészeti tanulmányoknak szentelte. 1884-ben Rómában és Nápolyban tanult, 1855-ben Münchenben, majd 1887-89 között Párizsban képezte magát tovább. Ezután Szentendrén dolgozik, s 1896-ban ismét Münchenben, ahol Hollósy Simonnal, Réti Istvánnal, Thorma Jánossal, Csók Istvánnal és Iványi-Grünwald Bélával megalapították a nagybányai művésztelepet. Az alapítás körülményeihez hozzá tartozott Réti István és Thorma János rábeszélő képessége, amivel egykori mesterüket, a kiváló és népszerű művészt, Hollósy Simont meggyőzték, hogy népes iskoláját a nyári időszakban Münchenből helyezze át Nagybányára. E hely lett aztán az újtó szellemű hazai piktúra egyik legfontosabb bázisa, kiindulási pontja. A magyar festészetet a haladó európai művészetre figyelve, annak modern törekvéseit, tanulságait megtartva sajátos, jellegzetes hazai ízekkel, formákkal és tartalommal kívánták megújítani és felemelni. Ehhez Réti István szülővárosa, Nagybánya kínált megfelelő lehetőségeket. A műtermeket és lakásokat illetően voltak kezdeti nehézségek, de a csodálatos, sajátosan ihlető környezet, szín és formavilág mindent pótolta az ifjú festőkolónia számára. „Egy szép májusi napon az egész társaság, vagy két tucatnyi festőjelölt meg is érkezett Nagybányára. A fiatalság hamarosan talált hónapos szobát a bányászok házacskáiban, a

*munkához való modellek eleinte cigányok voltak, a rajzolás, festés a szabad ég alatt folyt, kedvezőtlen időjáráskor egy üres pajtában, amelyet egy nagybányai polgár, Stoll Béla ajánlott fel, viszont a város nagy ablakot vágott belé, és jól kifoltoztatta a községi ácsmesterrel. Látni való, hogy a szervezkedés apostoli egyszerűséggel indult történeti útjára. Ebben és a szabad ég alatt, az időjárási viszonyokhoz simulva folytatta Hollósy a növendékeinek korrektúráját úgy, mint Münchenben szokta...A müncheni Lohengrin kávéházban egykor zajlott művészet színhelye itt a templomtéri cukrászda terasza lett, esténként az egyik vendéglő terme, ahol a külföldi ifjúság alaposan megismerkedett a bányai cigánybanda muzsikájával is. Egyébként a munkaidőn túl bekalandozták az egész környéket, s nem tudtak betelni szépségével.” (Lyka Károly:1953) Mert tegyük itt hozzá hamar, hogy a **környezet, a természet sajátos atmoszférája döntően befolyásolja a művész gondolatait, érzéseit.** Módosítja a korábbi elképzeléseket, módszereket is akár. A táj jellege, formái, színei és fényei inspirálják a festőket. Erdély hegyei között – talán a tisztább levegő miatt – erőteljesebbek a színek és élesebbek a formák kontúrjai. A felhők például sokkal plasztikusabbnak látszanak, mint másutt. Mintha valami égi szobrász mintázta, vagy faragta volna őket. De a szellemi környezet is nagy befolyással van az alkotókra, az a gondolati-érzelmi közeg, amit a közös célok és az együtt folytatott alkotó munka, a művészi, szakmai eszmecserékkel együtt töltött idő formált. „A megindulás krónikájához tartozik, hogy mindjárt az első nyáron meglátogatta a telepet egy felvidéki földesúr, aki egykor festő volt, de akinek művészetét úgy ledorongolták Münchenben, Bécsben és Budapesten, hogy elment a kedve a festéstől. Falusi fészében értesült arról, hogy mi történik Nagybányán, s arról, hogy ott most olyan festés járja, amilyenre ő is vágyott, de amely miatt kiverték az ecsetet a kezéből. Ez a jövevény, aki olyan örvendezve pihentette a szemét ezen az ifjúságon, amelyben egykori munkálkodásának folytatását vélte látni, Szinyei Merse Pál volt.” (Lyka:1953)*

Amikor Ferenczy Károly egész családjával Nagybányára költözött, már csak a munka vitte el innen Budapestre, az iskolai hónapokra, amikor 1905-től a Képzőművészeti Főiskola tanára lett. Festészetét ettől kezdve már csak a nagybányai táj szellemisége alakítja, formálja tovább Lyka Károly gyönyörű megfogalmazásával: „...amelynek friss mezői, erdejének mesemondó félhomálya, a tiszta hegyi levegőjén áttűző verőfény lettek új stílusának sugallói”

A Háromkirályok képi világában, szellemiségében azonban még, valami egészen mást lehet érezni - látni. Háttérbe szorítja az esztétikai szempontokat a mű sajátos atmoszférája. Mintha a teremtet világ legmélységesebb titkai nyiladoznának itt meg előttünk, a hajnali félhomálynak ebben a sejtelmes csendjében. Lélekkel telítődik minden ecsetvonás és színárnyalat. Lódobogás helyett finom, halk neszek, suhanó árnyak szinte megfoghatatlan jelenléte sejteti velünk a vándorok mozgását. Nem látni az irányt mutató csillagot, az ösvényt is inkább csak a lelünkkel érzik, mert vezeti őket valami nagyon határozottan érzett bizonyosság. E sötétségben már a világosság ígérete sóhajt, moccan – mint az anyaméh homályában a születésre készülődő magzat. A lombok között lágyan átszűrődő fény végig simít rajtuk és átszínezi, magába olvasztja őket, mintha teremtő kedvében vissza akarná olvasztani alakjukat az ősi egységbe, hogy a fizikai és a szellemi létezés határán lebegtesse festői lényeggé fogalmazott valóságukat.

Háromkirályok, 1898, olaj, vászon, 155,5 x 192cm, Magyar Nemzeti Galéria

„A művész hajnalhasadás előtt kilovagolt az erdő széléig, s ott elmerült a lombok szürke szövédékeinek szemléletébe. Lassan, lopva szakadt oda az első napsugár, s most hirtelenül, szinte könnyeddé, szinte álomszerűvé vált, halk reflexek kezdték átszöni az erdőt. Mikor aztán a hegy mögül kiemelkedett a nap tányérja, egy csapásra eltűnt a látomás, és prózai valóságban feküdt előtte az erdő. A művészt ez a hangulat annyira megragadta, hogy ismételten odalovagolt hajnalt látni. A hegyoldalon leheveredve szívta magába a titokzatos hangulatképet, amely keleti mesékre emlékeztette. Szinte várta, hogy egyszerre szétválják a bokrok lombja, s mint egy ősi regében, ködszínű paripákon lovasok alakja kezd kibontakozni. Nem nagybányai legényeké, hanem irreális álomlovagoké, akik jönnek, jönnek, mint a bibliai háromkirályok, belső erőttől hajtva...Ebből az élményből született meg *Háromkirályok* című képe. Ez azt is jelenti, hogy a művész nem a kép tárgyából indult ki, hanem a tárgy magától adódott természetszemléletéből.”(Lyka K.:1953.)

A festő a teremtett világ szépségeiből merít, és abból formálja látomásait, abból szűri le mondanivalóját. Tehetsége, szíve vezeti, úgy érzi az ösvényt, - s amikor a teremtő szellem ünnepel benne, - keze nyomán remekművek születnek. A természet jelenségei, csodás rendje, törvényszerűségei egyszerre nyugöznak le bennünket és mutatják számunkra az irányt. Legyen éjszaka, vagy hajnal, valami vezet bennünket, valamilyen mélységes – szavakkal sokszor meg sem közelíthető - bizonyosság. S ahogy a napkeleti bölcsek, úgy mi is megtaláljuk, akit kerestünk. A festői élmény a művész tehetségén, személyiségének kohóján áthévülve

létrehozhat valami olyan lényegit, ami földi életünk legmélyebb tanulságai közé tartozik, s beragyoghatja akár a legegyszerűbb témát is, mert ez a legfőbb mondanivaló.

2.KARÁCSONYI MESE - EGRY JÓZSEFRŐL

„Budapest, 1903. Karácsony. Egyik legboldogabb Karácsonyom. Mint kezdő festő, egy francia nyelvtanárnő biztatására fölvittem egy-két munkámat az akkori Magyar Művészet szerkesztőjéhez, Lyka Károlyhoz, aki ösmert volt úgy a kiváló esztétikai munkáiról, mint az igazi művészek istápolásáról. Egy kicsit félve és bátortalanul kopogtam be az akkori Andrássy úti szerkesztőség ajtaján. Félttem, mert bizony abban az időben a rideg fogadtatáson kívül nem sok másban volt részem. Kopogtam, vártam. Közben jöttek-mentek a másik ajtón... A szívem idegesen dobogott. Nagy nap. Nagy eset volt számomra. Végre bemehettem.

Egy úr fogadott közömbös arccal. Megmondottam, mi járatban vagyok. Hellyel kínált és jelezte, hogy Lyka szerkesztő úr még nem jött be. Várjak. Vártam...vártam azzal a reménnyel, vagy reménytelen türelemmel, amelyre az élet nyomorúsága sajnos már eléggé korán kioktatott. Közben félve körülnézegettem a könyvekkel, képekkel, szobrokkal telt helyiségben, mint valami új világban. Egy olyan világban, melynek emléke is ünnep lett életem során.

Rövidesen aztán Lyka Károly barátságos megjelenése szakította meg nézelődésemet. Bemutatkoztam. Megnézte dolgaimat, közben engem is megnézett. Kérdezett, mosolygott, úgy láttam, dolgaim tetszettek neki. Örültem. Megmondotta véleményét. Sokat mondott, biztatva. Kiválasztott egy-két rajzot. Megkérdezte, mennyiért adom. Mintha rosszul hallottam volna...

Erre nem voltam elkészülve. Nem mertem összeget mondani. Nem mertem arra gondolni, hogy ilyesmiért pénzt is adnak. Nagyon zavarban voltam. Végre mégis csak mondtam valamit. Írt egy cédulafélét, amire a pénztárnál meglepetésemre sokkal többet kaptam, mint amennyit én mondtam. Többet kaptam, mint amennyit bárkitől, mert nem csak pénzt adott Lyka Károly ezzel, hanem egy életre szóló emberi értéket is. Boldog voltam biztatásától. Boldogan rohantam haza, hogy mielőbb elmondhassam édesanyámnak is, aki meghatottan könnyezve igazán részese tudott lenni életem mindenének. Kifizettük lakásunk hátralevő bérét is. Vettünk tüzelőt. Befűtöttünk a hosszú csöví kis vaskályhába...és boldog karácsonyunk lett.” (Egry József:1973)

Egry József (1883-1951)

„...a művészi merészség csak akkor meggyőző, ha személyes erkölcsiség hitelesíti.”
(Keresztury Dezső:1973)

Ez idő tájt Egry mosónőként dolgozó édesanyjával és alkalmi munkákon tengődő, elzüllött, alkoholista édesapjával Pesten nyomorgott. A művészet - az ő csillaga - távoli, biztató és hívogató fényével ragyogott felette. Majdnem úgy, mint az a másik, amelyik Gáspárt, Menyhértet és Boldizsárt vezette egykor...

Mi lehet az a vonzás, impulzus, amelyik pályára állítja és vezeti a tehetséget? Mert lehet bárhol, élhet akár a legmélyebb nyomorban is, életútján vezeti valami – valaki...mint az a bizonyos csillag...

Amikor 1915-ben segédszolgálatos honvédként gyakorlatozás közben meghűlt, súlyos betegségét követően 1916 tavasza – s a badacsonyi szükségkórház - összehozta őt élete nagy szerelmével, Pauler Juliskával, aki miatta hamarosan elvált férjétől, Vizkelety József ezredestől, s mert oly határtalanul nagy és forró volt az érzés - családot, rangot, vagyont otthagya – vállalva a kitagadást is – egy életre hű társa és ápolója maradt Egrynek. Milyen is volt a Piktör – ahogy őt emlegették - akkortájt? *„Arca, mikor megismerkedtünk, már megsoványodott, de rendkívül eleven, kifejező volt; szeme inkább éles figyelmével, ha tetszik: szúrósságával, mint színével tűnt fel; mint a sokat napon járó, szemüveget nem használó embereké, összevont, két mély ráncsal elválasztott szemöldökei alatt, némi hunyorgással a szokottnál szűkebbre zárult. Csak igazán jó barátok közt csillant meg benne az a hamiskás-gunyoros vidámság, amely ilyenkor, mint a halk szél a hullám barázdázta víztükrön – arcának ezernyi ráncán is átsuhan.”* (Keresztury:1973)

Aztán - Badacsonyan letelepedve - a Balaton lett végül az a világ, az inspiráló közeg, amelyben megformálódhatott és kiteljesedhetett egy életmű legszebb íve. Egry kifejlesztett egy olyan festőtechnikát, amely a lazúrosan kezelt olajfestékkel és a krétával vegyesen egy a Balatonra jellemző, de inkább már a lélek szárnyain billegő éterikus, tűnékeny, sajátosan fényben oldott világot jelenített meg. Szóval megtalálta ebben a kifejezési eszközben és formában önmagát. A fényeknek és a színeknek egy sajátos, visszafogottságában is

rendkívüli gazdagságú élménye az, amely megérinti az embert a Balatonnál, ahol aztán mindez valami csodálatos változékonyságban nyílik ki az erre érzékeny szem – és szív – előtt. Egy József ilyen szem és szív volt. „*A természet előtt mindig valami templomi áhitat fog el*” – írta. Képein a táj lélekkel telítődik. A legegyszerűbb motívumok is sugározzák magukból azt a szinte gyermekien örömteli rácsodálkozást, ami egyúttal szakrális töltést is ad neki, s így érzékelheti a befogadó is azt a bizonyos áhitatot. A fény nála jóval több már pusztán atmoszférikus jelenségnél, közegeknél. A teremtés misztériumát képes megjeleníteni egy suhanásával is. A fény az, ami átszellemíti alkotásain a formákat, néha feloldva, néha lebegővé és áttetszővé téve őket – de mindig a kompozíció szigorú törvényei adta rendszerben éltetve. Ahogy Keresztury Dezső fogalmazta meg nagyon szépen: „*...a mindenségen átsugárzó, a dolgoknak értelmet, távlatot, mélységes összefüggéseket adó erők változó megjelenésű, de lényegében azonos értelmű jelenvalóságának bizonyítéka.*”

„*A legtöbb festő a Balatonnál úgy néz, mint aki eltévedt, vagy mint az éjjeli reflektor fényébe került nyúl.*” ...írja breviáriumban, amelybe Keresztury Dezső biztatására – hosszú unszolására – írta le, s gyűjtötték, szerkesztették össze gondolatait. Nem a szavak embere volt. Azt írta: „*Festő csak akkor beszéljen, ha a képe semmit se tud mondani. De akkor is jobb, ha hallgat.*” Végül egy meghatóan személyes, szép vallomás született belőle, amelyben a Piktör egyszerű szavakkal, de nagyon mélyről fogalmazva a legbensőbb gondolatait tárja elénk és így az idő távlatából is közelebb kerülhetünk személyiségéhez. A szavak sokszor csak megnehezítik az érzések kifejezését. Néha egy érintés, egy mosoly, egy tekintet sokkal többet mond. A kép érintésekből épül, mosolyok vannak mögötte, s az érintés, a tekintet közvetíti. Ezeket jobban megérti a lélek.

Egy József: *Aranykapu* (1948) Magyar Nemzeti Galéria

„A Balaton azoknak a festőknek, akik nem a belső életével foglalkoznak, csak külső, tetszetős banalitását adja...Én nem a Balatont, hanem annak világát festem!”- írja. Ám ebben a világban benne van az egész élete – s a mi életünk is. Boldog és keserves perceink, sötét képeink és szárnyalásaink. A szivárvány kapuja, valami áttetsző, suhanó könnyedséggel odalehelt csoda. Az út, amelyet az élő megtesz a kezdettől a végéig. Örömtelien hullámzó, vagy fájdalmas szeretetben, mélységes szegénységben és mégis dúsgazdagon...feloldódva a fényben. „*Láttam egy öreg parasztot, mikor belemártotta ujját a Balatonba és keresztet vetett magára – megható volt.*” (Egry József)

3. MEDNYÁNSZKY LÁSZLÓ ÉS A TÁJ LELKE

Aki hajlamos ráérezni, hogy egy fának, bokornak, vagy valamilyen száraz kórónak lelke van, az már kezdi érezni Mednyánszky művészetét. Az ő tájképei lélekkel telített, látványukon túl, végtelen spirituális távlatokba mutató, misztikus látomások. A természetet áhitatos imádattal szemlélte. Életének és vizsgálódásainak jelentékeny részét a természet tanulmányozása töltötte ki, ahogy képeinek témája is a természet transzcendens megnyilatkozásai voltak legfőképpen.

Vaskapu (1890-95)

Lyka Károly, aki festőként is látta munkálkodását, jegyezte fel róla: „*Tájképeit pesti műhelyében festette, emlékezetből. Ez a képessége rendkívüli volt. A legfinomabb forma-és színváltozatok is beleszövődtek emlékezetébe, de hogy magát ellenőrizze, a falra szegezett öt-hat természettanulmányt, amelyek odakünn készültek, s festés közben egy-egy pillantást vetett rájuk. Képei ilyen módon sűrítve adják sok természeti élményét.*” Portréi az emberi lélek rejtelmességét sugározzák. A természet felfedezhető apró, szinte rejtett jelenségeitől a monumentális motívumokig mindenben meglátta és megláttatta a teremtet világ megszentelt arcát.

Domboldal tavasszal (1903-4)

Életműve három nagy témára tagolható, a tájak, a háború és az ember. A társadalom periferiájára szorult emberek, koldusok, csavargók és a végtelenül egyszerű, a természettel szorosan együtt élő, azzal szinte egyé váló parasztok. Meglátta bennük azt az eredendő tisztaságot, amit életmódjuk, munkájuknak a természettől függő élet-halál becsülete tartott bennük életben. „Mednyánszky valósággal rajongott a magyar parasztért. Barátainak nemegyszer úgy emlegette paraszt ismerőseit, mint a lelki nemesség mintaképeit. A bonyolult filozófiájú modern emberrel szemben rendkívül nagyra becsülte azt az egyszerű, egyenes észjárást, amelyet paraszt ismerőseiben fedezett föl. Gyakran emlegette lelkiségük tisztaságát. Mi sem természetesebb, mint hogy képeket is festett róluk. De ezek a képek nem mesélnek cselekményeket, hanem egyszerű mellképek. Tulajdonképpen jellemképek, amelyek nem közvetlenül az élőkép nyomán készültek, hanem emlékezetből. Fő jellemvonásuk az egyszerűség. Azonban nem egyszerűvé stilizált, hanem eleve nagyvonalúan gondolt és puritánul előadott képek, olyan a hatásuk, mintha egy régi nagy mester freskójához tartoznának. Így történt most először, hogy a magyar paraszt képe bevonult a monumentális művészet körébe. Van egy különös típusa, az embereknek, amely szintén helyet kapott munkáinak sorában: emberek, akiknek lába alól kicsúszott a falu talaja, de akik nem tudnak begyökeresedni a városba sem. Ott tanyáznak, ahol a külvárosok pereme összeér a pusztá természettel, az utolsó megrogyott kalyibákban, vadbokrok aljában. Ezek a kultúrának hontalanjai, az élet csavargói. Elesett emberek, akik sehova sem tartoznak. Mednyánszky a bolyongásai közben fedezte fel ezeket a művészet számára. Néhány nagy vászonra került egy-egy magányos alakjuk, amint bokrok aljában hevernek, vagy a mezőn lekuporodnak, és értelmetlen szemmel néznek maguk elé a semmibe. Mednyánszky ecsetje alatt monumentálissá nőtt nagycsontú termetük. Kevés színnel, hatalmas erővel festette meg őket elnyűtt gúnyájukban.”(Lyka 1953)

Öreg csavargó 1880

Amikor koldusokat látott, pénzét gyakorta szétosztotta közöttük, miközben ő maga a legkevesebbel beérte. Erős altruizmusa ösztönzésére segített az 1879-es nagy szegedi árvíznél, betegeket ápolt, és katonának jelentkezett. Ám gyenge fizikuma miatt nem sorozták be. Ekkor haditudósítónak állt, hogy mégis kijusson a harctérre, ahol végül megsebesült és bécsi műtermében ebbe is halt bele. A mély műveltségű báró rendkívül szerényen élt. Gyötrő ízületi fájdalmai ellenére gyalogosan bolyongott Beczkó és Párizs, Budapest, Bécs és Róma között, miközben sorra gyűjtötte vázlatait a természet különös szépségű jelenségeiről. *„Mednyánszky László a századforduló nagy magányosa volt, aki útkeresésében némiképp meg is előzte a nagybányaiakat. Talányos festő, bolyongó misztikus lélek, aki magát mindenütt otthon érezte, és egyúttal idegenül... Emberfestő volt, szenvedélyesen érdekelte az emberi lélek – ugyanakkor legtöbb művében a tájakat festi, de abban is valamiként a lelket kereste, a táj sugallatát és a tájba menekülő ember lelki rezdüléseit. Naturalista, aki minden részletet rögzíteni akart, és ugyanakkor monumentális léptékben együtt látta a részeket; panteisztikusan felolvadó és expresszíven nagyszerű tudott lenni úgyszólván egyidejűleg.”* (Németh: 1983)

Van itt valami titok végül, amit nehéz megfogni a szavakkal, pedig éppen ez a lényeg, amit mindvégig keresünk. Az alkotó lelke tisztán kicsendül minden alkotásból, mégpedig úgy, hogy valami egyetemes magaslatba emelkedik mondanivalójával. Kiárad belőle a szeretet. Szóval valami mélységes emberi tartalmak sűrűsödnek itt az anyagban és egyszerűen, kevéssel érzékeltetnek végtelen gazdagságot – azok számára, akiknek szívvel áldott látásuk van hozzá. Azt hiszem, ez minden, amit festő elérhet.

A művész lelkében a Teremtő érintése szenteli meg az érzést, hogy aztán a kéz híven átadja azt az élettelen anyagnak, a szív vezette ész felügyeletével. Az igazi műalkotás születése mindenkor a természet csodás rendje előtti tisztelgés nagy ünnepe. A művész élete, szenvedései és öröme, zárkózottan is feltárulkozó világa korának színbe, formába kódolt érzelmi lenyomata. Elrendelt sorsa és küldetése, hogy műveiben tovább éljen és lelkének teljes kincstárát az utókornak adja alkotásaiban. Nem számol vele, hogy kell-e majd valakinek. Csak adja.

IRODALOMJEGYZÉK

Borbély Károly - Kováts-Németh Mária: Környezettudatos viselkedéskultúra – nemzeti identitás. Palatia Nyomda és Kiadó Kft., Győr, 2020. 102-105., 109-115.o.